Rəqəmsallaşma və süni intellekt dövründə insan resursları

Azərbaycan Respublikası Dövlət İmtahan Mərkəzinin İdarə Heyətinin sədri xanım Məleykə Abbaszadənin ***açılış nitqi***

Hörmətli Türk Dövlətləri Təşkilatının Baş katibinin müavini!

Hörmətli qardaş ölkələrin nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri və nümayəndələri!

Hörmətli həmkarlar!

Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzi adından sizi dövlət qulluğuna kadr seçimini həyata keçirən qurumların rəhbərlərinin beşinci görüşündə — dirçələn, yenidən qurulan və gələcəyə inamla addımlayan Qarabağda səmimi qəlbdən salamlayıram.

Qarabağ bu gün təkcə tarixi ədalətin bərpasının rəmzi deyil. Bura ən müasir texnologiyaların, «ağıllı şəhər» və «ağıllı kənd» konsepsiyalarının sıfırdan həyata keçirildiyi innovasiya məkanıdır. Məhz bu məkanda gələcəyin dövlət idarəçiliyi və yeni nəsil kadr potensialı barədə müzakirələr aparmağımız xüsusi rəmzi məna daşıyır.

Ötən illər ərzində görüşlərimiz sadəcə peşəkar məlumat mübadiləsi platforması olmaqdan çıxıb, ortaq dəyərlərə söykənən strateji əməkdaşlıq məkanına çevrilmişdir. Biz müsabiqə prosedurlarının şəffaflığını, səriştə əsaslı yanaşmanı, kadr ehtiyatının formalaşdırılmasını, rəhbər vəzifəli şəxslərin təlimini, eləcə də dövlət qulluğunun cəmiyyət qarşısında ali məsuliyyətini ardıcıl şəkildə müzakirə etmişik.

Bu gün isə bütün bu sahələrin məzmununu kökündən dəyişən qlobal bir reallıqla üz-üzəyik: **rəqəmsallaşma, böyük verilənlər və süni intellekt dövründə insan resurslarının idarə edilməsi**.

Görüşümüz ərəfəsində Bakıda Türk Dövlətləri Təşkilatının aparıcı milli analitik mərkəzlərinin İkinci Beynəlxalq Konfransı keçirilmişdir. Həmin konfransın əsas sessiyalarından biri məhz innovasiyalara, rəqəmsallaşmaya, süni intellektə və insan kapitalının transformasiyasına həsr olunmuşdur.

Bu fakt bir daha sübut edir ki, bugünkü gündəliyimiz dar kadr və ya sırf texniki məsələ deyil. Bu, **«Türk Dünyası 2040 Vizyonu»** çərçivəsində müəyyən edilmiş ümumi strateji hədəflərimizin ayrılmaz tərkib hissəsidir. Müasir dövlət aparatı və yeni texnologiyalarla ictimai maraqlar naminə işləməyi bacaran mütəxəssislər olmadan nə rəqəmsal iqtisadiyyatı inkişaf

etdirmək, nə nəhəng regional layihələri idarə etmək, nə də süni intellektdən səmərəli istifadə etmək mümkündür.
Analitik mərkəzlər ideyalar, inkişaf modelləri və proqnozlar formalaşdırırlar. Lakin məhz kadr seçimi və idarəetmə sistemləri dövlət qulluğunun həmin strateji baxışı dərk etməsini, reallığa çevirməsini və vətəndaşlarımız üçün hiss olunan nəticələrə çevirməsini təmin etməlidir. Dövlət rəqəmsal alətlərdən və alqoritmlərdən geniş istifadə etdikcə, müasir dövlət qulluqçusunun kompetensiyaları daha aydın, çevik və gələcəyə yönəlik müəyyənləşdirilməlidir.

İnanıram ki, bugünkü müzakirələrimiz müasir çağırışlara cavab verən innovativ və ədalətli idarəçilik naminə yeni imkanlar açacaq, Türk Dövlətləri Təşkilatına üzv ölkələr arasında uzunmüddətli tərəfdaşlığın institusional əsaslarını daha da möhkəmləndirəcəkdir.

Azərbaycan Respublikası Dövlət İmtahan Mərkəzinin İdarə Heyətinin sədri xanım Məleykə Abbaszadənin çıxışı

Bu gün hamıya aydındır ki, rəqəmsallaşma və süni intellekt dövründə insan resurslarının idarə edilməsi təkcə texnoloji yenilik deyil. Bu, birbaşa gələcəyin dövlət modelinin necə formalaşacağı və həmin dövlətdə hansı dəyərlərə malik insanların qərar qəbul edəcəyi məsələsidir.

Süni intellekt dövlət orqanlarına böyük həcmli məlumatları saniyələr içində emal etməyə, tendensiyaları dəqiqliklə üzə çıxarmağa, dövlət qulluqçularını yorucu rutin işlərdən azad etməyə və vətəndaşların xidmətlərə çıxışını asanlaşdırmağa misilsiz töhfə verə bilər.
Lakin heç bir alqoritm qəbul edilmiş qərarın ədalətliliyinə görə insanın əvəzinə məsuliyyət daşıya bilməz. O, etik mühakiməni, ictimai marağın fəlsəfəsini, vətəndaşın halına yanmağı və qərarın mahiyyətini insana izah etmək bacarığını əvəz etmək iqtidarında deyil.
Buna görə fəaliyyətimizin dəyişməz təməl prinsipi son dərəcə birmənalı olmalıdır: **Süni intellekt insana kömək edir, lakin insan haqqında, xüsusilə də onun dövlət qulluğuna qəbulu və karyerası barədə yekun qərar dövlətin və insanın müstəsna məsuliyyətində qalır**.
Qabaqcıl beynəlxalq təcrübə də bu reallığı təsdiqləyir: OECD dövlət sektorunda süni intellektin sürətli tətbiqini alqışlamaqla yanaşı, kadrların hazırlıq səviyyəsinin və şəffaf nəzarət mexanizmlərinin çatışmazlığını əsas risk amili kimi göstərir. Avropa İttifaqının tənzimləmə çərçivəsində işə qəbul

və insan resurslarında tətbiq edilən süni intellekt sistemlərinin məhz yüksək riskli kateqoriyaya aid edilməsi təsadüfi deyildir.
Azərbaycanda kadr proseslərinin rəqəmsallaşdırılması artıq pərakəndə xidmətlər mərhələsini geridə qoymuş, **vahid məlumatlar ekosisteminə** çevrilmişdir. Dövlət qulluğuna qəbul prosesinin bütün mərhələləri — vakansiyanın elanından və müraciətlərin qəbulundan tutmuş, elektron imtahanlara və onlayn müsahibələrə qədər tam rəqəmsallaşdırılmışdır. Ölkəmizdə real vaxt rejimində işləyən Dövlət Qulluqçularının Vahid Reyestri fəaliyyət göstərir. Şəxsi işlərin aparılması, xidməti fəaliyyətin qiymətləndirilməsi, elektron kadr ehtiyatı, habelə qulluqçuların təlim və inkişaf prosesləri vahid rəqəmsal arxitekturada birləşdirilmişdir. Beləliklə, kadr idarəçiliyi ənənəvi qeydiyyat işindən ölkə miqyasında insan kapitalının böyük verilənlər əsasında strateji idarə olunması mərhələsinə keçmişdir.
Lakin rəqəmsallaşma özlüyündə son məqsəd ola bilməz. O, yalnız prosesi daha ədalətli, şəffaf, vətəndaş üçün anlaşıqlı və yoxlanıla bilən etdikdə dəyər qazanır. İzahı mümkün olmayan alqoritmik sürət cəmiyyətdə etimad yaratmır. Məsuliyyətsiz avtomatlaşdırma isə köhnə bürokratik qüsurların sadəcə rəqəmsal mühitə daşınması ilə nəticələnə bilər. Buna görə platformalar insanyönümlü interfeysə malik olmalı, proseslərlə paralel olaraq həm qulluqçular, həm də namizədlər üçün davamlı maarifləndirmə təmin edilməlidir.
Azərbaycan üçün növbəti strateji addım dövlət qulluğunda **kompetensiya əsaslı modelə tam keçiddir**. Hazırda hər bir vəzifə üzrə seçimin zəruri səriştələr əsasında aparılmasını təmin edən qanunvericilik bazası formalaşdırılaraq Milli Məclisə təqdim edilmişdir. Ümid edirik ki, bu mütərəqqi sənəd tezliklə təsdiq olunacaqdır.
İndi ümumi ideyaların müzakirəsindən praktik həllərin birgə tətbiqinə keçməliyik. Söhbət təkcə rəqəmsal bacarıqlardan getmir. Tənqidi düşüncə, məlumat təhlili, dezinformasiyanı etibarlı məlumatdan ayırmaq, dəyişən şəraitdə çevik qərar vermək və yüksək etik məsuliyyət daşımaq ən az texnoloji savad qədər həlledicidir. Alqoritm variantları təklif edə bilər, lakin mənəvi və hüquqi məsuliyyət daşıya bilməz.
Ölkələrimiz rəqəmsal yetkinliyin müxtəlif mərhələlərində ola bilər. Lakin bu fərqlər əməkdaşlığa maneə deyil, əksinə, bir-birimizin təcrübəsindən faydalanmaq və bir-birimizi tamamlamaq üçün unikal imkandır.
Qarşımızda duran əsas məqsəd texnologiyanın və süni intellektin meritokratiyanı möhkəmləndirməsinə nail olmaq, yeni bərabərsizlik və etimadsızlıq risklərinin qarşısını almaqdır. Bu məqsədlə əməkdaşlığımızı **beş prioritet istiqamət** üzrə inkişaf etdirməyi təklif edirəm:

- **Birinci istiqamət — Kadr proseslərində şəffaflıq və minimum təhlükəsizlik standartlarının müəyyənləşdirilməsi:** Namizəd qiymətləndirmənin məntiqini aydın anlamalı, nəticələrin əsaslandırılması ilə tanış ola bilməli və real apellyasiya hüququna malik olmalıdır. Fərdi məlumatların qorunması, kibertəhlükəsizlik və keyfiyyət auditi təmin edilməlidir.
- **İkinci istiqamət — «İnsan nəzarəti» (Human-in-the-loop) prinsipinin təsbit olunması:** Süni intellekt anonimləşdirilmiş məlumatların emalı, anomaliyaların aşkarlanması, fərdiləşdirilmiş təlim materiallarının hazırlanması və analitika üçün geniş tətbiq oluna bilər. Lakin vətəndaşın dövlət qulluğuna qəbulu, sıralanması və ya kənarlaşdırılması barədə son qərar heç bir halda avtonom alqoritmə etibar edilməməlidir.
- **Üçüncü istiqamət — Ortaq kompetensiya modelinin və peşəkar dialoqun təşviqi:** Türk dövlətlərinin dövlət aparatlarında müasir idarəçi üçün zəruri olan təməl kompetensiya profillərinin uzlaşdırılması və səriştələrin qiymətləndirilməsində vahid metodoloji yanaşmaların öyrənilməsi.
- **Dördüncü istiqamət — Dövlət qulluqçularının yeni nəsil bacarıqlar üzrə birgə hazırlanması:** İdarəetmə orqanlarının və akademiyaların əməkdaşlığı çərçivəsində baza rəqəmsal savadlılıq, süni intellekt etikası, məlumat təhlili və alqoritmlərin auditi üzrə birgə modul proqramlarının hazırlanması.
- **Beşinci istiqamət — Təcrübə mübadiləsindən birgə praktik normativ təşəbbüsə keçid:** Təklif edirəm ki, görüşümüzün yekunu olaraq **«Dövlət qulluğuna məsuliyyətli rəqəmsal seçim və idarəetmə üzrə Qarabağ Çərçivə Sənədi»nin (Qarabağ Prinsipləri)** hazırlanmasına başlayaq.

Bu sənəd milli qanunvericiliklərin unifikasiyası demək deyil. Bu, hüquq sistemlərimizin və ənənələrimizin müxtəlifliyini qorumaqla, rəqəmsallaşmanın texnokratik tələyə çevrilməməsini təmin edən, ləyaqət, ədalət və inklüzivlik prinsiplərini qoruyan ortaq mənəvi-peşəkar kompasımız ola bilər. Regionlarda yaşayan vətəndaşlarımızın, o cümlədən əlilliyi olan şəxslərin dövlət qulluğuna əlçatanlığı rəqəmsal alətlər vasitəsilə daha da genişləndirilməlidir.

Praktik addım kimi hər ölkədən əlaqələndirici şəxslər müəyyən edərək kadr proseslərinin rəqəmsallaşdırılması üzrə müqayisəli icmal hazırlaya, növbəti

mərhələdə isə situasiya mühakiməsi tapşırıqlarının qiymətləndirilməsi və ya rəqəmsal alətlərin yoxlanılması üzrə ortaq pilot layihəyə start verə bilərik.

Dövlət qulluğu heç vaxt sadəcə bir peşə və ya iş yeri olmayıb. Bu, cəmiyyətə, dövlətə və xalqa sədaqətlə xidmətdir. Texnologiyaların rolu artdıqca insani keyfiyyətlərin — dürüstlüyün, ədalətin, məsuliyyətin və vətəndaşa hörmətin əhəmiyyəti qat-qat yüksəlir.

Qoy bugünkü Qarabağ görüşümüz Türk Dünyasında dövlət idarəçiliyinə ictimai etimadı artıran, layiqli namizədlər üçün bərabər imkanlar yaradan və dövlət qulluğunu daha şəffaf, səriştəli və ədalətli edən əməli nəticələrlə yadda qalsın.

Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.